

Теребус Соломія
ст. гр. ФУПОЗМ-11
Тернопільський національний економічний університет
solomia.nedoshytko@gmail.com
Науковий керівник – д.е.н., доцент Тулай О.І.

РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ

Діяльність недержавних пенсійних фондів (НПФ) в Україні розпочалася у 2005 р. після ухвалення Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» (2003 р.). Головною метою функціонування НПФ є виплата додаткових недержавних пенсій учасникам шляхом ефективною капіталізації заощаджень, здійснених у працездатний період життя. Оскільки НПФ як суб'єкти довгострокових фінансових вкладень мають велику кількість ризиків, то концепція їхнього розвитку має враховувати усі ймовірні загрози у сфері пенсійного забезпечення. Недостатній розвиток ринку капіталу, низький рівень корпоративної культури, створення і функціонування непрозорих пенсійних схем вимагають детальнішого дослідження ризиків у діяльності НПФ з метою покращення їхньої роботи та уникнення дискредитації системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

До основних ризиків діяльності недержавних пенсійних фондів, які можуть перешкоджати подальшому розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні належать: ризики нецільової діяльності у зв'язку з можливістю інвестування в активи осіб засновників; ризики низької ліквідності та високої волатильності фондового ринку на фоні нерозвинутого ринку державних цінних паперів; функціонування пенсійних схем, які використовують неконкурентні переваги і містять додаткові моральні та фінансові ризики; неоднозначність законодавчої бази щодо участі на етапі накопичення страхових компаній та банків [2, с. 132].

Усі перелічені ризики є не всеохоплюючими, тому цікавим є факт аналізу системи недержавного пенсійного забезпечення іноземними фахівцями. Зарубіжні аналітики приділяють більше уваги операційним аспектам діяльності, зважаючи на чесну конкуренцію та прозорий ринок. В аналітичному звіті, який підготували спеціалісти Світового банку, відображені ризики у диверсифікації інвестиційних портфелів, зокрема:

1) ризики, пов'язані з непрозорою конкуренцією (схеми, засновані сектором державного управління, квазіпенсійні продукти страхових компаній і пенсійні рахунки банків можуть зменшити прозорість ринку та

перешкодити клієнтам робити вільний та обґрунтований вибір, який дасть їм змогу максимізувати свою пенсію у довгостроковій перспективі);

2) ризики, пов'язані зі структурою управління фондами і прозорістю (систему необхідно вдосконалити, щоб забезпечити спрямованість її роботи виключно на благо учасників пенсійної схеми, а саме – підвищити рівень стандартів щодо поширення інформації та прозорості);

3) ризики, пов'язані з оцінюванням вартості активів, організацією бухгалтерського обліку та аудиту, розкриттям (прозорістю) вартості цінних паперів;

4) проблеми з розрахунками вартості одиниці пенсійних внесків (оскільки учасники і потенційні учасники пенсійних програм не мають можливості постійно відстежувати вартість одиниці своїх пенсійних внесків, вони не поінформовані належним чином про якість управління активами і не мають належної основи, необхідної для того, щоб зробити вільний і обґрунтований вибір пенсійної схеми, яка відповідатиме їхнім особистим потребам);

5) ризики, спричинені обмеженням набором можливостей для досягнення оптимальної диверсифікації портфеля;

6) ризик перехресного продажу та маркетингу (ризик, пов'язаний з тим, що нестача інформації, неправильна інформація та небажані стимули звужують можливості здійснення вільного та обґрунтованого вибору пенсійної системи) [1, с. 178].

Функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ) побудоване на інвестиційному використанні залучених фінансових ресурсів, що свідчить про повну залежність НПФ від стану фінансового ринку та послуг, що надаються. У зв'язку з цим можна зробити висновок, що частина ризиків не залежить від НПФ. Це означає, що державна політика у сфері захисту та збереження накопичених системою НПЗ коштів повинна бути спрямована на розробку і впровадження спеціальних підходів і методів виявлення ризиків у діяльності суб'єктів системи НПЗ, запровадження системи ризик менеджменту, розробки системи відповідного реагування на ризикові ситуації як з боку держави, так і з боку учасників НПЗ.

Отже, необхідно розмежовувати рекомендації щодо удосконалення діяльності НПФ, які мають бути реалізовані на рівні держави та окремої фінансової установи. На державному рівні можливими заходами є:

– імплементація міжнародних стандартів фінансової звітності, що сприятиме підвищенню прозорості діяльності НПФ;

– запровадження жорстких умов реєстрації НПФ як фінансової установи;

– обов'язкове страхування фінансових ризиків, що підвищує рівень гарантій для вкладників НПФ;

– врегулювання стандартів обліку пенсійних коштів, накопичених на користь учасника НПФ;

– підвищення кваліфікації працівників НПФ, а також загального рівня фінансової культури населення.

На рівні недержавних пенсійних фондів удосконалення їхньої діяльності має бути спрямоване на підвищення якості та диверсифікованості фінансових послуг, що надаються. Це можливо реалізувати у випадку укрупнення НПФ. Розвивати сферу недержавного пенсійного забезпечення шляхом укрупнення НПФ можливо за рахунок залучення максимальної кількості платників внесків на потреби недержавного пенсійного забезпечення або залучення платників з високим рівнем доходів і збільшення прибутку за рахунок відповідного зростання загальної суми комісійних [3, с. 47].

З вищенаведеного, можна зробити висновок, що з метою уникнення та мінімізації ризиків у діяльності недержавних пенсійних фондів необхідним є державне регламентування правил роботи фонду з пенсійними накопиченнями. Посилення захисту прав споживачів передбачає недопущення створення квазіпенсійних продуктів і дотримання вимог щодо цільового та ефективного використання ресурсів НПФ. Реалізація цих положень можлива шляхом внесення змін до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення», посилення діяльності держрегуляторів та саморегулювальних організацій, подальшого розвитку ринків капіталу в Україні.

Література:

1. Павлів В. В. Ризики в діяльності недержавних пенсійних фондів / В.В. Павлів // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2013. – Вип. 2. – С. 171 – - 180.

2. Стадниченко Т. Ризики в діяльності недержавних пенсійних фондів та шляхи їх мінімізації / Т.Стадниченко // Вісник Національної академії державного господарства. – 2012. – Вип. 3. – С. 127 – 133.

3. Черненко К.П. Проблеми та перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / К. П. Чернелюк // Економіка та держава. – 2015. – №10. – С. 45 – 48.